

Enheten för klimat och risk

Infrastrukturdepartementet
i.remissvar@regeringskansliet.se

Yttrande över remiss av Energimarknadsinspektionens rapport Kapacitetsutmaningen i elnäten samt promemorian Ökade incitament för kostnadseffektiva lösningar i elnätsverksamhet

---

Er beteckning: I2020/03164

Sammanfattning

Energimarknadsinspektionen (Ei) har i rapporten Kapacitetsutmaningen i elnäten (Ei R2020:06), undersökt omfattningen av kapacitetsbristen i elnäten, utrett om regelverket avseende ansvar och roller behöver förtydligas samt analyserat möjliga lösningar kopplade till de problem som identifierats samt till detta föreslagit lagändringar i ellagen (1997:857). Ei:s förslag rör energimarknadsåtgärder kopplat till kapacitetsbrist för elnäten, till exempel inkluderande av andra åtgärder än investeringar i elnätsbolagens intäktsramar. Elnätsföretagen föreslås undersöka om kapacitetsbrist kan åtgärdas på mer kostnadseffektiva sätt än nätutbyggnad, t.ex. genom att ge ersättning för lokalt ökad elproduktion eller minskad elkonsument (flexibilitet). Nättariffer ska göras mer kostnadsriktiga, d.v.s. spegla brist, och kompletteras med flexibilitetsmarknader. Ei föreslår också krav på nätutvecklingsplaner för region- och lokalnätsägare som kräver aktivt deltagande och underlag från kommuner och andra aktörer.

I promemorian Ökade incitament för kostnadseffektiva lösningar i elnätsverksamhet (Ei PM2020:01) lämnas författningsförslag som innebär förändringar i ellagen (1997:857) och förordning (2108:1520) om intäktsram för elnätsverksamhet. Föreslagna förändringar innebär att nätföretagen får incitament att optimera mellan olika lösningsalternativ och kommer därmed att bidra till att nya och alternativa lösningar såsom till exempel flexibilitetstjänster när dessa på sikt är mer kostnadseffektiva än traditionella nätinvesteringar.

Förslagen bedöms inte påverka länsstyrelserna annat än vad gäller förslagen kring förtydliganden av roller och ansvar i samband med nätutvecklings- och nätutvecklingsplaner.

Länsstyrelsen välkomnar förslagen i rapporten och i promemorian och ser vikten av en samordnad process som är anpassad till krav på kostnadseffektivitet, den pågående energiomställningen och de klimat- och energipolitiska målen.

Länsstyrelsen anser att förslagen och lagändringarna bör genomföras i enlighet med vad Ei:s anför och lämnar kommentarer i det följande.

Datum
2021-02-23

Beteckning
101-71632-2020

Rapporten Kapacitetsutmaningen i elnäten (Ei R2020:06)

Länsstyrelsen välkomnar Ei:s rapport och konstaterar att en trygg elförsörjning är en förutsättning för såväl regional utveckling som omställningen till ett fossiloberoende samhälle. Under de senaste årtiondena har vi fått en ökad insikt om att energisektorn har en avgörande betydelse för klimatförändringarnas omfattning. Detta har lett till ambitiösa klimatmål på såväl global nivå och inom EU som på nationell nivå där andelen fossila bränslen ska fasas ut, både genom energi-effektivisering och minskad användning samt genom att energikällorna ersätts med förnybara. Energisystemen står därmed inför en rad stora förändringar, vilket inte minst gäller för elsystemet. Länsstyrelsen vill poängtera att det därför behövs en tydligare samordning mellan en rad olika aktörer för att nå perspektivförståelse, samhällsnytta och få en helhetsyn. Detta är inte minst viktigt med avseende på de effekter som pandemin har orsakat och väntas orsaka vad gäller förbrukning av elektricitet.

I frågan om kapacitetsbristen i elnäten nämns ofta tillståndsfrågor, där långa ledtider hämmar utveckling. Samtidigt präglas elproduktion och eldistribution av stora markanspåk och markintrång, vilket kräver en transparent, rättssäker och deltagande process. Länsstyrelsen vill härför betona vikten av att göra avvägningar mellan konkurrenskraftiga elpriser, förnybar elproduktion och ett leveranssäkert system och arbeta proaktivt för att minska intressekonflikter.

Stockholms län har en speciell situation. Länets befolkning förväntas öka med minst 15 procent till 2030. Samtidigt väntas elförbrukningen öka lika mycket. Emellertid produceras endast ca 10 procent av länets elbehov inom länet och nätkapaciteten är mycket ansträngt fram till 2028-2030, då pågående nätutbyggnader väntas bli klara. Med stora satsningar i Stockholms län på utökad användning av el i kollektivtrafiken, laddinfrastruktur för elbilar, framväxten av nya stadsdelar, elektrifierad färjetrafik och etablering av nya industrier måste därför åtgärder för att öka kapaciteten i elnäten ha en fortsatt hög prioritet. Till detta kommer att andelen egenproducerad el, t.ex. från vindkraft, måste öka för att minska länets sårbarhet.

Handlingsplan för att lösa kapacitetsutmaningen

Länsstyrelsen ser positivt på att Ei har lämnat en rad förslag till handlingsplan för att lösa kapacitetsutmaningarna. Som även Länsstyrelsen har konstaterat i sin rapport Kartläggning och analys av elförsörjningssituationen i Stockholms län (dnr 106-52041-2019) av den 7 september 2020 krävs det en förbättrad planering och koordinering i samband med nätutveckling.

Länsstyrelsen delar uppfattningen att införandet av nätutvecklingsplaner kommer att ställa högre krav på bättre samordning mellan nätföretagen vad det gäller nätutveckling och bör bidra positivt till framtida planering av nätutbyggnad. Nätutvecklingsplaner förutsätter emellertid utförliga indata från bland annat kommuner och näringsliv samt en bedömning av översiktsplanernas rimlighet.

Datum
2021-02-23

Beteckning
101-71632-2020

Länsstyrelsen delar vidare uppfattningen att en ökad användning av flexibilitets-tjänster krävs för ett mer effektivt nätutnyttjande samt att det krävs en effektiv prissättning för att motverka så kallade luftbokningar i elnätet. Det är av vikt att nätutvecklingsplanerna skapar transparens vad gäller användningen av efterfrågeflexibilitet, energilagransanläggningar och andra resurser som elnätsföretagen använder istället för nätutbyggnad. Det är även positivt att förslag lämnas kring förtydligad anslutningsplikt vid kapacitetsbrist samt en mer kostnadseffektiv driftsäkerhet.

Länsstyrelsen anser vidare att de krav på nätutvecklingsplaner som föreslås kan leda till att dialogen ökar mellan elnätsföretag och kommuner samt näringsliv i tidigare skeden än idag.

Planerade nätinvesteringar och andra åtgärder avhjälper kapacitetsbrist i elnäten

Länsstyrelsen konstaterar att tillförlitlig prognostisering och planering är avgörande för dimensionering och utbyggnad av elnäten. De stora kostnader, och markintrång, som elnätsutbyggnad innebär gör också att det sällan är vare sig samhällsekonomiskt eller företagsekonomiskt försvarbart att bygga ”på spekulation”.

Länsstyrelsen vill betona att avvägning mellan nätutbyggnad och användning också behöver göras, eftersom den största effekten - som blir dimensionerande för näten - endast utnyttjas ett fåtal timmar per år, vilket gör det samhällsekonomiskt lönsamt att se om elanvändningen kan utformas med lägre maxeffektbehov. Detta till exempel genom att flytta elanvändningen i tiden och genom effektiviseringar i användningen. Här kan t.ex. ställas krav inom ramen för olika stödsystem, såsom Klimatklivet, så att flexibla och smarta lösningar premieras. Det är dock väsentligt att flexibel användning av el inte bör ställas mot behovet av förstärkta elnät, eftersom bägge insatserna behövs.

Länsstyrelsen vill även peka på att Energimyndigheten har möjlighet att göra avvägning mellan olika riksintresseanspråk och peka ut fler delar av transmissionsnätet som riksintresse. Idag används denna möjlighet ytterst sparsamt och det bör övervägas att utnyttja denna möjlighet ytterligare för att snabba på utbyggnaden av elnäten.

Ansvar och roller kopplade till kapacitetsbristen i elnäten

Länsstyrelsen delar uppfattningen att kommuner och regioner bör vara proaktiva i processen för att tillgodose deras framtida behov. Kommunerna och regionerna har emellertid begränsade resurser och kan behöva en mer aktiv stödpartner i framtagandet och av dessa planer. Till detta bör även forskning kopplas för att undersöka långsiktiga energibehov kopplade till samhällsutveckling.

Ny bebyggelse och infrastruktur behöver elanslutning och ur ett kommunalt perspektiv är det viktigt att all planerad expansion kan få tillgång till elanslutning

Datum
2021-02-23

Beteckning
101-71632-2020

i rätt tid. Det är därför väsentligt att inkludera ett elförsörjningsperspektiv i planeringsarbetet, både på långsiktig övergripande nivå i översiktsplan och mer konkret i detaljplanering av nya områden eller enskilda etableringar. Emellertid är översiktsplanen inte juridiskt bindande, men den ska fungera som ett underlag för efterföljande planering och beslut. Sedan april 2020 finns en ny lagstiftning¹ som ställer krav på att kommuner varje mandatperiod ska ta fram och besluta om en planeringsstrategi som syftar till att bedöma om översiktsplanen fortfarande är aktuell och ta ställning till eventuellt förändrade planeringsförutsättningar. Ett ansträngt läge i regionens elnät på grund av kapacitetsbrist är en förutsättning som kommunen rimligen behöver ta hänsyn till i sin planeringsstrategi. Länsstyrelsen anser därav att det behövs en mer strukturerad regional samverkan som förtydligar elförsörjningens betydelse i fysisk planering.

Till detta vill Länsstyrelsen anföra att dagens lagstiftning kring kommunala energiplaner² är föråldrad och behöver ses över. Den reglerar att varje kommun ha en aktuell plan för tillförsel, distribution och användning av energi. Emellertid saknar energiplanerna vanligtvis en rumslig dimension och adresserar sällan frågan om kapacitetsbrist eller dess synergier med utbyggnad av produktion av förnybar energi. Behovet av långsiktiga och trovärdiga prognoser kräver ökad kompetens hos kommuner som saknar rådighet över kraftnät och energiproduktion och där lagstiftningen behöver aktualiseras till de förhållanden vi har idag.

Det bör förtydligas kring samrådsprocessen mellan nätföretag och övriga aktörer i samband med framtagande av nätutvecklingsplaner och preciseras vilken roll länsstyrelserna ska ha. Det krävs i så fall resursförstärkningar så att den regionala samordningen kan bygga på tillförlitlighet och långsiktighet.

Vad gäller regelverket avseende nätkoncessionshavarens ansvar gentemot befintliga kunder delar Länsstyrelsen Ei:s uppfattning att nätkoncessionshavarens har ansvar att leverera el till sina befintliga kunder även under förhållanden med en försämrad lokal nätkapacitet.

Effektiv marknadsutformning för att hantera kapacitetsbristen i elnäten
Länsstyrelsen delar uppfattningen att elpriset idag inte är en tillräcklig styrsignal för anpassning av efterfrågan som gör det lönsamt att flytta elanvändning från höglastperioder till låglastperioder, något som dock skulle kunna förändras genom effekttariffer. Därför behöver vi nyttja befintligt elnät mer effektivt, t.ex. genom att attrahera etablering av elintensiva kunder till ställen där nätkapacitetsutmaningen är mindre, genom olika typer av prissignaler och lokaliseringssignaler. Länsstyrelsen stödjer förslaget att möjliggöra lokaliseringssignaler genom nättariffer i de områden där det behövs för att främja ett effektivt nätutnyttjande. För att åstadkomma ett effektivare nyttjande av elnätet måste

¹ 3 kap. 23 § plan- och bygglag (2010:900)

² Lag (1977:439) om kommunala energiplaner och förordning (1977:440) om kommunal energiplanering)

Datum
2021-02-23

Beteckning
101-71632-2020

prissignaler från överliggande nät få påverkan på tarifferna i underliggande elnätsnivåer, så att korrekta prissignaler kan nå ända fram till slutkunderna.

Kostnadseffektiv driftsäkerhet

Länsstyrelsen har inget att invända emot förslaget att ge Svenska kraftnät ett uppdrag att utvärdera och utveckla arbetet med nätplanering, driftplanering och den dagliga driften med syftet att frigöra mer överföringskapacitet till marknaden samt möjliggöra nyanslutningar.

Utformning av flexibilitetsmarknader

Länsstyrelsen delar uppfattningen att nättariffer bör kunna bidra som incitament för minskade effekttoppar. Emellertid bör detta vägas mot kundens perspektiv då tariffhöjningar kan ge negativ publicitet i och med elnätens monopolställning. Incitamentet att prova olika tariffer blir därför svagt både hos elnätsföretag och hos deras kunder.

Kontraktering och användning av nätkapacitetsreserv

Länsstyrelsen anser att anläggningar som kan ge kombinerade nyttor som kraftvärmeverk³ ofta är resurseffektiva och bör ges så goda villkor som möjligt. Stockholms stad har utnyttjat viss elproduktion i kraftvärmeverk som kapacitetsreserv. Detta genom ökade elproduktion har vid behov utnyttjats genom kondensdrift. Att hålla hela kraftvärmeverk i stand-by för att täcka efterfrågetoppar eller för nöddrift är dock en dyr lösning.

Anslutningsprocessen vid kapacitetsbrist

Länsstyrelsen delar uppfattningen att berörda aktörer torde ha ett stort intresse av att delta proaktivt i samrådsprocessen i samband med att nätföretagen tar fram nätutvecklingsplaner. Det är dock väsentligt att nätföretagen får information om planerade anslutningar tidigt för att öka möjligheten för dem att planera, vilket i sin tur minskar risken för att bristsituationer uppstår.

Länsstyrelsen håller med om att det är det svårt att göra en rangordning kring vilka typer av verksamheter som är viktigast, men med en ökad framförhållning bör risken minska för att samhällsnyttiga verksamheter trängs undan av andra mindre samhällsnyttiga.

Länsstyrelsen delar slutligen Ei:s konsekvensanalys att flexiblare elnät har potential till snabbare energiomställning och underlättar anslutning för förnybara energikällor.

---

³ Anläggning som producerar både fjärrvärme och elektricitet.

Datum
2021-02-23

Beteckning
101-71632-2020

Promemorian Ökade incitament för kostnadseffektiva lösningar i elnätsverksamhet – Förslag till lagändring (Ei PM2020:01)

Länsstyrelsen delar uppfattningen att det behövs en ändring av ellagen för att göra det möjligt att införa incitament för nätföretagen som styr mot andra lösningar än traditionella nätinvesteringar när det är motiverat för att uppnå kostnadseffektivitet i nätverksamheten på sikt.

Det är av vikt att ge nätföretagen incitament att arbeta med att effektivisera hela nätverksamhetens kostnader, både kapitalkostnader och löpande kostnader. Ei bedömer att utifrån dagens legala förutsättningar, ellagen (1997:857), kan myndigheten inte tillämpa effektiviseringskrav på de totala kostnaderna i nätverksamheten, utan bara på löpande påverkbara kostnader. För att möjliggöra en tillämpning på de totala kostnaderna krävs en lagändring. De i promemorian lämnade författningsförslagen bedömer Ei kommer att förbättra nätföretagens möjligheter att välja en flexibilitetslösning framför traditionell nätinvestering för att förstärka elnätet. Förslaget bidrar därmed till att uppfylla de krav som framgår av elmarknadsdirektivet samt öka kostnadseffektiviteten och konkurrensen och på sikt ge lägre kostnader för kunden.

Länsstyrelsen noterar vidare att på längre sikt kan nätföretagens ändrade beteendemönster ge en miljömässig vinst för samhället, då företagen i högre grad väljer smarta elnätslösningar framför traditionella nätanläggningar, vilket är positivt.

Beslutande

Beslutet har fattats av länsöverdirektör Johan von Sydow med projektledare Johnny Kjellström som föredragande. Vid den slutliga handläggningen har även rättsdirektör Mathias Wahlsten, miljödirektör Johanna Lindgren och tf avdelningschef Louise Schlyter medverkat.

Denna handling har godkänts digitalt och saknar därför namnunderskrift.

Kopia till

fredrik.norlund@regeringskansliet.se